

ИЛОНА ХАЛУПКА

ТАКМИЧЕЊА УЧЕНИКА У МУЗЕЈИМА НА ТЕМЕ ИЗ САДРЖАЈА СТАЛНИХ ПОСТАВКИ

Музеји су својеврсни сведоци прошлости. Они не би могли оправдати сврху свога постојања само сакупљањем, чувањем заштитом и проучавањем музејског материјала. Тај материјал, заштићен, класификован и научно обрађен добија своју пуну вредност тек онда кад постане доступан најширем кругу људи; у противном губи сврху свога постојања. Овај финални продукт у музејима уопште, остварује се кроз њихову васпитнообразовну делатност.

Питањем облика васпитнообразовног деловања музеја, посебно облицима сарадње музеја и школа, бавио се знатан број страних и домаћих аутора. У дефинисању ових облика, као и њиховој подели, постоје велике разлике. Но, без обзира на те разлике, ради се о широком комплексу активности које музеји подузимају да би испунили своју улогу активног чиниоца васпитнообразовног и културног живота средине у којој делују. Основу сваког васпитнообразовног рада у било којем музеју чине изложбе – сталне и тематске. Сталне поставке су и највећи домет сваког музеја, где су изложени најрепрезентативнији предмети.

Најбројнији посетиоци музеја у свету па и код нас су млади. Управо њима, њиховој едукацији, ширењу музејске културе међу њима, треба посветити највише пажње. Упознавање културног наслеђа које се чува у музејима, доприноси изграђивању, оплемењивању и богаћењу духа младих. Ту могу сагледати непролазне, трајне вредности наше прошлости које их мотивишу на чување и неговање културне баштине и културних традиција уопште.

Васпитнообразовна делатност у нашим музејима још увек је доста запостављена. Број и профил кадрова који раде на овим пословима често није одговарајући: садржајна и богата васпитнообразовна и културна активност музеја условљена је и ангажовањем одговарајућих стручњака – педагога. Они су директно задужени да воде, осмишљавају, уобличавају и финализирају тај посао. Неизоставно је и укључивање кустоса, који директно или индиректно обављају васпитнообразовну делатност.

Изложбама, богатством збирки и бројним васпитнообразовним облицима, музеји пружају могућност активног усвајања знања о нашој прошлости и културном наслеђу. Када говоримо о сарадњи са школама, питање је у којој мери оне виде и прихватају музеје као сараднике на заједничком послу.

Што се тога тиче, познато је да су организоване посете изложбама музеја из ових установа малобројне, недовољно припремљене а самим тим изостаје мотивисаност ученика за усвајање нових знања. Није ретка појава да у местима где су на дохват руку овакве установе, бројне генерације завршавају основне и средње школе а да их нису никад организовано посетили. За неорганизовано, непланско и повремено коришћење могућности свеколиких, које установе музејског типа пружају на упознавању прошлости и културног наслеђа као и ширења музејске културе, одговорне су школе као и други чиниоци васпитнообразовног система, али и музеји - који нису посветили довољно пажње развијању своје образовне функције.

ТАКМИЧЕЊА, КОНКУРСИ И КВИЗОВИ ЗНАЊА У МУЗЕЈИМА

Такмичења представљају посебан облик подстицања на активност. Ту се проблеми мотивације налазе у средишту интересовања, будући да од квалитета и интензитета мотива добрим делом зависи и успех саме активности.¹ Још код старих Грка и Римљана такмичење је примењивано као васпитна метода и ефикасан начин подстицања на активност. Ове активности ученика као појединаца или група, са циљем постизања што бољих васпитнообразовних резултата, оправдана су све дотле док се не изроде у нездраву конкуренцију.² Овакве појаве могу се манифестовати код надметања појединаца, док је код група ређа појава. Истраживања показују да, код такмичења у групама, мотивисаност њихових чланова не заостаје за појединачним када су групе компактне и хомогене и када сваки појединац усваја заједнички циљ као свој властити. При томе треба водити рачуна да не буде превелике разлике у могућностима група. Пракса потврђује да стварно такмичење постоји само тада кад свака група опажа да има бар теоретске могућности да победи. На тај начин такмичење доприноси повећању психолошких потенцијала ученика, развијању интересовања за поједине васпитнообразовне садржаје, развијају се одређена уверења, ставови и вредносна оријентација, развијају способности уважавања достигнућа других, способности комуницирања итд.³

У педагошкој пракси музеја, међу бројним васпитно образовним облицима у циљу мотивисања ученика на активан однос према музејским садржајима, често сусрећемо организовање такмичења,

¹ Бујас, З. Копажтић, Н. Остојић, А. Петз, Б. Смолић, Н.: *Експериментални прилог психологији такмичења у основним школама*, Библиотека просветног радника, 19, Загреб, 1950, стр. 5 и 8.

² Исто, стр. 12.

³ *Педагошка енциклопедија*, Т. 2, Такмичења ученика.

конкурса, квизова знања. Они су уједно и значајан фактор пропаганде музеја, подстичу младе на стваралаштво и такмичење у једној специфичној области и на специфичну тему. Такмичење у стваралаштву може бити у разним областима – књижевној, ликовној, музичкој и сл. Ефекти који се оваквим активностима постижу зависе пре свега од припремљености и прилагођености садржаја узрасту и психофизичким способностима младих, којима су намењена.

У музејима, теме такмичења могу бити и сталне поставке. Богатство садржаја, омогућава и њихово парцијално коришћење а тиме и континуирано организовање такмичења. Традиционална такмичења за ученике на теме сталних поставки у музејима могу изузетно много допринети упознавању и популаризацији културног наслеђа у ширењу музејске културе међу младима. Такмичења могу бити непосредна конкретна мотивација ученицима за бројне активности на истраживању, проучавању и упознавању културне баштине. Она се нужно не завршавају постизањем ближег циља већ могу прерасти у широка интересовања која се током нових активности непрестано обнављају и обогаћују. На овај начин, поред упознавања глобалних вредности културне баштине, ученици стичу шира и трајнија знања о њеним значајним деловима па и појединачним излошцима.

За организовање и извођење ових активности потребно је оформити групу стручњака, у коју треба укључити педагоге, кустосе и представнике пратећих служби музеја. Треба припремити оквирне материјалне трошкове и решити начин финансирања. Такмичења, као и остали програми музеја, морају бити предвиђени у годишњим плановима рада.

Опредељењем музеја да организује такмичења на теме из садржаја своје сталне поставке отварају се бројна питања о циљу, називу, конкретној теми, учесницима, организацији и сл. Сва питања везана за такмичење, организатор треба да регулише посебним актом – Правилником о такмичењу. Дефинисањем организације и пропозиција, разрађују се даље сви потребни елементи такмичења.

ЦИЉ ТАКМИЧЕЊА

На упознавању и популаризацији културне баштине у ширењу музејске културе, врло мало је чињено, осмишљено и на организован начин, на ширем друштвеном плану у прошлости, а недовољно се чини и данас. Код популације ученика основних и средњих школа, који су предмет нашег интересовања, ови садржаји су назначени у наставним плановима и програмима са обавезом организовања посета музејима. Евидентно је, међутим, да су посете малобројне, групе често непримерене по броју и узрасту ученика, тумачења садржаја сталних поставки се свODE на панорамско разгледање, без могућности детаљнијег упознавања појединих тема или периода, да и не

говоримо о појединим значајним музејским предметима. Један од могућих васпитнообразовних облика којима музеји могу значајно допринети упознавању и популаризацији културне баштине, коју чувају, и ширењу музејске културе јесу такмичења ученика у музејима: из садржаја сталних поставки. Детаљном обрадом појединих тема или периода из садржаја сталних поставки или репрезентативних узорака сталне поставке, уз поучавање из музеологије, у изворној средини, стварају се услови за поимање културне баштине и музејске делатности у целини.

Могуће је да циљ такмичења буде и специјализовани део програма који педагошка служба има, независно од школског програма, да би се тиме постигла одређена алтернативна знања из области музејске културе.

На основу изнетог, логично је да такмичења са овим садржајима треба да буду традиционална и да се организују сваке године са новом темом и увек другом генерацијом ученика. Теме могу после извесног времена да се понављају, пошто је увек реч о новој генерацији ученика које учествују.

Организацију такмичења користити и као повод за бројне, добро осмишљене пратеће активности за које треба заинтересовати и у њих укључити што већи број учесника. Надаље, врло је важно да извођење такмичења прати што бројнија публика, а путем средстава јавног информисања – и шири јавност.

Тако је могуће остварити циљ такмичења – који је, коначно, основни циљ и васпитнообразовне делатности музеја.

НАЗИВ ТАКМИЧЕЊА

Питању назива традиционалних такмичења на теме из садржаја сталних поставки у музејима треба посветити посебну пажњу. С обзиром на то да се тема такмичења сваке године мења, али је увек из садржаја сталне поставке, назив такмичења мора бити тако осмишљен да представи свога организатора и културну баштину коју он чува.

ТЕМА ТАКМИЧЕЊА

Приликом избора теме за такмичење мора се имати у виду да она не може бити преширока, јер детаљна и свестрана обрада њених садржаја, својим обимом, довела би у питање њену примереност узрасту такмичара. Међутим, неопходно је да она ипак буде довољно широка, да омогући формулисање потребног броја питања. Према томе, због великог обима и ширине сталних поставки, оне у целости не могу бити тема такмичења. Тема такмичења треба да буде изведена из њихових сегмената, у зависности од типа музеја.

У музеју комплексног типа, из археологије, тема такмичења може бити нпр: камено и бакарно доба – које чини основни садржај

за такмичење. Самим тим што је тема део једне целине – археологије, па и сталне поставке – потребно је и целину презентовати у одговарајућој сразмери. Историјски развој музеја уопште, музеја организатора и заштита музејског материјала су такође саставни део ових садржаја, – без њих је немогуће сагледати укупност и комплексност музејске делатности. Да закључимо: теме такмичења могу бити само из садржаја сталних поставки, мање или веће целине – теме или периоди, у зависности од типа музеја – уз пригодне текстове са основним информацијама из музеологије.

Логично је да тема првог такмичења у музеју буде почетак сталне поставке – једна њена разветна целина. Међутим, његово прерастање у традиционално, не обавезује организатора да из године у годину хронолошки прати тематске или хронолошке целине.

УЧЕСНИЦИ ТАКМИЧЕЊА

Учесници такмичења могу бити из свих категорија посетилаца, с тим да се организација и начин извођења такмичења прилагођава датој категорији. Учесници такмичења у музејима најчешће су млади, који су и најбројнији посетиоци ових установа; стога су они и предмет нашег интересовања. Када су учесници такмичења ученици, потребно је доставити надлежном министарству комплетну информацију, о томе тражити његово мишљење и верификацију. Поред њега, треба информисати и подручне јединице Министарства просвете и одговарајуће надзорнике. Њихова информисаност, с обзиром на непрекидно саобраћање са школама, увелико доприноси афирмацији такмичења. На такмичење је пожељно позвати најшири могући круг школа, примерено територији коју покрива музеј, организатор (од подручних до музеја републичког нивоа). Овде су могуће и различите комбинације, уколико се у организацији такмичења оствари сарадња више музеја у једном региону или на различитим нивоима, у читавој Републици Србији (учесници за републичко такмичење квалификују се на такмичењима подручних музеја).

Такмичења на теме из садржаја сталних поставки музеја, за ученике из основних и средњих школа, пружају јединствене могућности повезивања музејских са наставним садржајима. Теме такмичења могу да се помињу или делимично обрађују у оквиру више различитих предмета (историја, географија, ликовна култура, матерњи језик, биологија и сл.), па ће предметни наставник лакше прихватити обавезе око организовања када постоји повезаност наставних садржаја са темом такмичења, – на чему треба инсистирати. С обзиром на чињеницу, да су школски програми веома обимни, сасвим је разумљиво да се теме ван тог оквира теже прихватају. На основу теме треба одредити разреде који могу учествовати у такмичењу, што није безначајно. Такмичење се организује у две категорије – основношколски и средњошколски узраст – али и поред тога,

разлике у узрасту унутар категорија могу бити знатне. То може бити нарочито изражено код основношколаца (између ученика петог и осмог разреда). Одређивањем разреда за учешће у такмицењу, веће су и могућности за прилагођавање материјала узрасту ученика.

Илустроваћемо то једним примером: у такмицењу на теме из садржаја сталне поставке у музеју комплексног типа из археологије о теми камено и бакарно добра, учествују ученици петих разреда из основних и првих разреда средњих школа, који у оквиру наставе историје информативно обрађују поменућу тему. У овом случају, организатори свих активности у школама, везаних за такмицење, јесу наставници историје, у сарадњи са музејским педагозима и кустосом одговарајућег одељења – збирке.

Оваквим приступом, избором одговарајућих тема, организатор такмицења може остварити изузетно важан принцип: укључивање сваке генерације ученика у такмицења.

ВРЕМЕ ОДРЖАВАЊА ТАКМИЧЕЊА

На успешност такмицења са школском популацијом битно утиче избор времена његовог одржавања.

Највећи број разних такмицења за ученике организује се, углавном, у другом полугодишту школске године. Зато је упутно одредити се за прво полугодиште, и то за сам почетак школске године. За припрему ученика за такмицење треба планирати два месеца, узимајући у обзир и њихове обавезе у школи. Поред тога, мора се предвидети време за организовање пратећих активности у музеју, везаних за тему такмицења, у периоду припрема ученика (посете сталној поставци у циклусу предавања – разговора на тему такмицења и сл.). С обзиром на то, најпогодније време за извођење такмицења је средина месеца новембра.

ТИП И СИСТЕМ ТАКМИЧЕЊА

У пракси је потврђено да екипно такмицење ученика са усменим одговарањем на питања има много предности у односу на друге типове такмицења (појединачно, тест и сл.), јер се развија осећање за тимски рад, такмицење добија на динамици, омогућава се публици да присуствује и сл.

Екипе формирати на школским такмицењима; оне могу да броје од три до пет ученика. Нужно је одредити да сваку школу заступа само једна екипа, због дужине трајања програма, расположивог простора, ограничења у броју могућих питања за такмицење и сл. Тиме такмицење не губи у масовности, већ добија, и то организовањем школских такмицења, где се врши избор чланова екипа. Уколико је пријављен велики број екипа, разврстати их жребом у групе и такмицење спровести у неколико нивоа (четврт финале, полуфинале и финале).

Имајући у виду циљ такмичења, специфичност теме као и његове учеснике, треба се одредити за питања и одговоре у усменој форми. Они су изузетно значајни и због самих такмичара, присутних ученика, остале публике и средстава информисања, која на овај начин могу обавештавати јавност без посредника.

ПРИПРЕМА МАТЕРИЈАЛА ЗА ТАКМИЧЕЊЕ

У припреми материјала за такмичење учествује читав тим стручњака, састављен од кустоса и педагога музеја. Материјал за припрему ученика за такмичење мора бити завршен месец дана пре обавештавања школа о његовом организовању. Као што је већ речено, осим дела сталне поставке која је тема такмичења, оно мора садржавати и додатне информације којима се осветљава укупност музејске делатности. Овај материјал се може груписати у пет целина:

1. Историјат музеја у свету и код нас;
2. Заштита музејског материјала;
3. Историјат музеја организатора са глобалним приказом сталне поставке;
4. Историјат музејске дисциплине која је тема такмичења као научне дисциплине, приказ њених збирки, прегледно;
5. Комплексна обрада дела сталне поставке – теме такмичења (уз помоћ пригодних текстова прилагодити уводне и тематске легенде узрасту ученика, дати детаљне приказе појединих култура, предмета, технике израде и украшавања, веровања; на конкретном примеру указивати на заштитне и конзерваторске радове који су изведени, на категоризацију предмета и сл.).

Прву и трећу целину могу припремити педагози, другу конзерватори, а четврту и пету целину припремају кустоси у сарадњи са педагозима.

Текстови морају бити, по стилу и обиму, прилагођени узрасту којем су намењени, али треба их и визуелно обрадити. У периоду припреме ученика за такмичење организовати циклус предавања – разговора о темама из прве четири целине, уз богато коришћење слајдова и фотографија. Визуелни материјал треба тако одабрати да илуструје текстовима обрађене садржаје. С обзиром на то да текстови не могу бити обимни, могуће је спојити прву с другом и трећу са четвртом целином. На ова предавања, поред потенцијалних такмичара, позвати све заинтересоване ученике. Треба их организовати током месеца који претходи такмичењу, сваке недеље одређеног дана у одређено време. Добро је оставити могућност за организовање предавања по договору за школе које су ван седишта музеја. Ова предавања могу држати и педагози, с тим да се избор визуелног материјала врши у сарадњи са кустосима, односно конзерваторима.

Пета целина је визуелно приказана на одговарајућем делу сталне поставке, коју ученици могу слободно посећивати по свом нахо-

ђењу. Овим посетама ученика посветити посебну пажњу. Програм рада са њима мора бити тачно дефинисан и усклађен са материјалом за њихову припрему. Коначно, материјал који се поводом такмичења доставља школама може бити вишеструко користан у образовно-васпитном раду ових установа.

Од чланова тима стручњака и педагога који раде на припреми материјала за ученике, именовати и оцењивачку комисију такмичења. Трочлану комисију треба да чине председник и један члан из редова одговарајућих стручњака, а трећи члан је педагог. Пожељно је формирати посебан жири за сваки узраст ученика, јер у случају спречености неког од чланова у одређеној групи, увек постоји могућност попуње.

Један од чланова тима, уколико је то могуће, треба да се бави организационим питањима у припреми и реализацији такмичења (уговарање учесника програма, аранжирање простора, дочек и верификација података чланова екипа на дан такмичења и друга техничка питања). Пожељно је да то буде музејски педагог.

Улога водитеља такмичења има не мали значај, јер је водитељ домаћин програма. Такмичење мора да тече без застоја, конфузних и спорних ситуација, без стварања нервозе, по потреби и са умесним интервенцијама. Тај задатак може се поверити једном од педагога, који је иначе део тима за припрему и спровођење такмичења, а поред тога, у сталном је контакту са ученицима.

Водитељ може да буде и позната личност из културног живота дате средине. У случају потребе, улогу организатора и водитеља може да преузме иста особа. Сарадњи са средствима јавног информисања посветити посебну пажњу. Од чланова тима стручњака именовати особу која ће организовати и водити сарадњу са њима.

ИНФОРМИСАЊЕ ШКОЛА О ТАКМИЧЕЊУ

Од квалитета и благовремености обавештавања школа о такмичењу директно зависи број учесника, а самим тим и успех такмичења.

Први информативни материјал, уз пропратно писмо директору школе, треба да садржи обавештења о организатору, циљу, теми, називу, учесницима, затим о времену одржавања, препоруке о начину организовања школских такмичења, о начину и времену преузимања материјала за припрему ученика, о року и начину пријављивања за такмичење и датуму и времену жребања и наградама. Материјал упутити школама довољно рано, у другој половини августа, да би ову активност, ако се одлуче на учешће, могле да укључе у своје годишње планове и програме рада.

Школама оставити десетак дана за разматрање ове информације. У том периоду заинтересоване школе могу писмено или телефоном да најаве своје учешће. На основу ових најав, припремити одговарајућу количину материјала за припрему ученика.

Преузимање материјала за припрему ученика може се обавити лично, одређеног дана на састанку представника свих заинтересованих школа, или поштом. Лично преузимање од стране наставника или ученика има много предности. Тиме се остварује веома важан, непосредан и први контакт са школом која је заинтересована за такмичење. У разговору може се указати на све могућности коришћења музејских садржаја и бројних пригодних предавања која су у функцији припрема ученика. Коначно, могу се разјаснити све нејасноће, дилеме и проблеми, ако их има.

Уколико се школе налазе ван седишта музеја, на њихов захтев материјал им се доставља поштом. Све школе, па тако и ове, обавезне су да организују најмање једну посету сталној поставци музеја, која се може усагласити са термином једног од предавања за припрему ученика. Овом приликом уручити и пропозиције за такмичење са којима наставник – организатор припрема у школи – треба да упозна чланове екипе који су се на школском такмичењу квалификовали за учешће.

ПРИПРЕМА ПИТАЊА

Искључиву основу за формулисање питања (код обе категорије) чине одговарајући текстови за припрему ученика. Формулисање питања је знатно тежи и комплекснији задатак од припрема текстова и зато треба благовремено приступити њиховој припреми. Питања могу бити описна, али јасно формулисана, са могућношћу кратког и јасног одговора, никако описног. Питања са позитивним (да) или негативним (не) одговорима избегавати.

Основна питања могу формулисати одговарајући стручњаци, које педагози даље разрађују и прилагођавају узрасту ученика, што је изузетно добро, или пак, искључиво их припремају педагози.

Од припремљених питања са којима су обухваћене све целине припремног материјала, формирају се групе питања. Колико ће једна група имати питања, зависи од опредељења организатора. Водити рачуна да у томе не буде претеривања. У супротном, у случају великог броја пријављених екипа, прети опасност од непримерених, за ове прилике, детаљисања или чак и понављања истих питања, што може изазвати непожељне реакције учесника.

Садржаји прве четири целине за припрему ученика, као што је већ речено, морају бити више информативни, не опширни, што значи да би у случају већег броја пријављених екипа било немогуће обезбедити њихову заступљеност у свакој групи питања. У групе укључити по једно питање из садржаја прве и друге, односно из треће из четврте целине. Из садржаја пете целине, која је тема такмичења, у сваку групу се може укључити од 3 до 5 питања, с тим да једно питање обавезно буде препознавање музејских експоната, илустровано дијапозитивом или фотографијом.

Питања рангирати по тежини. У основном делу такмичења она морају бити тако формулисана да и просечне екипе могу дати позитиван одговор.

Допунска питања се уводе у случају када у основном делу такмичења нема победника. Јасно је да морају бити сложенија. Овде треба користити и слајдове.

Колико питања (редовних и допунских) треба припремити тешко је унапред рећи, јер то зависи од броја пријављених екипа. Оријентациони број екипа може се извести на основу преузетих материјала за припрему ученика. Треба припремити више редовних и допунских питања од очекиваног броја екипа, и то знатно пре почетка такмичења, како не би непримереним и брзоплето састављеним питањима поткопали његову успешност.

Поред реченог, остаје проблем како питања технички припремити да руковање са њима, током такмичења, члановима жирија и водитељу не створи проблеме. Свака група питања са одговорима, мора бити на посебном листу папира откуцана, са јасно назначеним бројевима група. Све се умножава у довољном броју примерака - за чланове жирија, водитеља и архиву музеја. Питања се смештају у коверте са истоветном нумерацијом. Слајдови се такође обележавају бројевима група питања којима припадају. У свим терминима такмичења, чланови жирија и водитељ носе са собом комплетна питања и одговоре, а председник жирија и питања у ковертама, као и слајдове. У посебно припремљене спискове за сваку групу екипа (ако су екипе подељене у више група), сваки члан жирија и водитељ убележавају број питања по завршеном извлачењу. По редним бројевима тако сложених питања и одговора као и слајдова, брзо се могу одвојити одговарајући. По завршетку такмичења сваке групе екипа, питања и одговори се одлажу у архиву.

ШКОЛСКА ТАКМИЧЕЊА

Школска такмичења школе могу да организују по свом опредељењу, након што заинтересовани ученици посете припремна предавања, обиђу сталну поставку, односно када наставник задужен за њихову припрему оцени да је то могуће.

Организатор у препорукама о начину организовања школских такмичења треба да да упутства о формулисању питања и одговора; начину груписања питања по темама, њиховом вредновању и сл. На овим такмичењима предност дати појединачном такмичењу, јер се на овај начин знање сваког појединца лакше сагледава, а то омогућава избор најбољих за састав екипе. На молбу наставника музејски педагог може се укључити у школско такмичење као члан жирија. Уколико школа жели, ученицима треба омогућити одржавање школског такмичења у музејском простору.

Школска такмичења морају бити завршена до краја октобра. Као њихов резултат, задужени наставник треба да формира екипу од

ученика са најбољим резултатима – сагласно броју утврђеном пропозицијама, предвиђајући и могућност такмичара за замену у случају потребе.

Поименичан списак чланова екипе и резерви, школа треба да достави организатору, уз име и презиме наставника који је руководио припремама, до 1. новембра, односно првог радног дана после тога.

ОРГАНИЗАЦИЈА ТАКМИЧЕЊА И ПРОПОЗИЦИЈЕ

На основу броја пријављених екипа, музејски педагози, ако је потребно, распоређују их у групе и одређују датуме и време одржавања такмичења у четвртфиналу. Такође се одређују и датуми полуфиналног и финалног такмичења, и завршне свечаности.

Дана одређеног за жребање, у присуству представника школа и организатора, врши се распоређивање екипа по групама. Писмена информација о томе када која екипа учествује у такмичењу у четвртфиналу, као и датумима полуфинала, финала и завршне свечаности може бити одмах уручена присутним представницима, или се шаље поштом.

На основу спискова чланова екипа које су припремиле школе и редоследа екипа утврђеног жребом, формирају се листе учесника такмичења по групама, које ће користити чланови жирија и водитељ, а послужиће и за припрему захвалница, односно награда. Ови спискови се на дан одржавања такмичења поново усаглашавају са саставом екипа и на њима се региструју евентуалне промене.

Пропозицијама тачно одредити све елементе одвијања такмичења, предвиђајући могуће спорне ситуације, и тиме предупредити евентуалне неспоразуме и конфликте. Пропозиције треба да садрже одредбе о екипама (узраст, број чланова), о нивоима одвијања такмичења, о жирију и водитељу, о питањима, њиховом груписању и времену за размишљање и начину одговарања, о редоследу одговарања на питања и поступцима када екипа не да одговор, затим о бодовању, квалификацији екипа за виши ниво такмичења, поступку у случају када две или више водећих екипа имају исти број бодова.

ИЗБОР И ПРИПРЕМА ПРОСТОРА

Организатори разних такмичења најчешће недовољно пажње посвећују оплемењавању и прилагођавању простора где се она одржавају. Истицањем транспарента са називом такмичења и постављањем неколико украсних бижака или цвећа, сматрају да је уређење простора завршено.

Музеји као установе културе овом питању морају посветити много више пажње. Место одржавања такмичења, поред наведеног, мора имати још једну значајну компоненту: одвијање у окружењу

музејских експоната везаних за тему такмичења или уређење посебне сале којом организатор располаже (сала за тематске изложбе, свечана сала или сл.).

У првом случају опредељујући фактор је одговарајући амбијент, док све остало најчешће представља низ тешко решивих проблема, као што су смештај такмичара, жирија и публике на једном интегралном простору. Тешко је изнаћи решење и за коришћење аудио-визуелних средстава.

Друго решење пружа далеко боље просторне и техничке могућности. Као што је већ речено, такмичења су уједно и фактор пропаганде музеја, што значи да треба остварити услове да има што више публике.

Одговарајући амбијент може се створити уз мало труда и инвентивности стручњака музеја са добро осмишљеним избором двадесетак музејских предмета из теме такмичења, па и шире области. Музеалије се обавезно излажу уз одговарајуће предметне легенде. Уз помоћ паноа, витрина и постамената поставља се пригодна изложба у делу сале. Ту треба предвидети место за истицање назива и теме такмичења. Под одговарајућим углом поставља се пано за пројекцију слајдова, који је у видном пољу такмичара, жирија и публике. У централном делу сале – испред пригодне изложбе – треба сместити екипе. Место сваке екипе означава се натписом имена школе, по редоследу жребања. Место за чланове жирија и водитеља, уз обавезне столове, одабрати тако да могу несметано комуницирати са такмичарима. Публика се смешта насупрот такмичарима.

ИЗВОЂЕЊЕ ТАКМИЧЕЊА

У договореним терминима музејски педагози дочекују такмичаре и публику, која се одмах уводи у салу, где се, зависно од интересовања, води разговор о изложеним предметима, збиркама и уопште о музеју.

Такмичаре и њихове наставнике водитељ уводи у посебну просторију, где на посебно припремљеном списку за сваки термин такмичења, проверава састав екипа. Уколико има промена, врши корекцију спискова и упознаје такмичаре са свим потребним детаљима у вези са одвијањем такмичења. У одређено време, у пратњи жирија, уводи их у салу за такмичење, где екипе заузимају за њих одређена места.

Водитељ поздравља присутне, представља екипе (школу, име и презиме њених чланова и разред), чланове жирија и укратко упознаје присутне са пропозицијама такмичења. Затим по утврђеном редоследу позива представнике екипа, да са стола жирија извуку нумерисане коверте у којима се налазе груписана питања, које задржавају до краја такмичења. Чланови жирија и водитељ убележавају бројеве у својим списковима поред имена екипа. Док се такмичари упознају са питањима, водитељ и чланови жирија из својих материјала издвајају извучене групе питања и одговора.

По утврђеном редоследу све екипе одговарају на прво питање, затим на друго и тако редом. Жири оцењује одговоре и одмах саопштава резултат. Број освојених бодова за сваки одговор, за сваку екипу, чланови жирија и водитељ бележе појединачно. Уколико екипа није дала тачан одговор, право на одговарање има следећа екипа, по утврђеном редоследу. Тачни одговори по преузимању могу да се вреднују мањим бројем бодова од редовних. У случају да нема тачног одговора, водитељ је дужан да га саопшти. Све спорне ситуације решава жири, а одлуку саопштава његов председник.

Ако по завршетку такмичења две или више екипа имају исти број бодова, прелази се на извлачење по једног допунског питања, све док се не добије победник – екипа са највећим бројем освојених бодова.

По завршетку такмичења сваке групе, уприличити, уз пригодно послужење, разговор педагога и чланова жирија са учесницима такмичења и њиховим наставницима. То је прилика да се саслушају утисци, предлози или примедбе, који могу позитивно утицати на даље вођење такмичења. Ова прилика може да се искористи да се екипама, њиховим члановима, наставнику и школи које су елиминисане из даљег такмичења, уруче позивнице за завршну свечаност и доделу награда.

НАГРАДЕ

Свако такмичење подразумева награђивање његових учесника, пре свега такмичара који су показали највише знања. У укупним трошковима оваквих активности, оне чине и највећу ставку. Награде морају бити благовремено обезбеђене и примерене теми и категорији учесника.

У конкретном случају, када су музеји организатори такмичења за школску популацију, наградама обухватити све учеснике, с тим да се предвиди и њихова градација (о њиховом броју одлуку доноси организатор). Пригодне награде предвидети и за наставнике, који припремају ученике за такмичење, као и за школе. Својим садржајем оне могу, у васпитнообразовном процесу и касније, директно или индиректно доприносити остваривању циља такмичења.

Награде могу бити књиге прикладних садржаја, реплике музејских предмета, дипломе, захвалнице и наградна путовања.

Дипломе се додељују екипи која је постигла најбољи резултат, и то свим њеним члановима, као и школи. На њима се назначују имена чланова екипе и њиховог наставника.

С обзиром на специфичност теме такмичења, пожељно је да графичко решење дипломе, поред већ уобичајених елемената, садржи и одговарајуће музејске предмете.

Захвалнице за учешће на такмичењу добијају све школе (сем победника). Препоручљиво је да захвалница, у неким елементима, наликује дипломи, јер се истим поводом додељује.

Најчешћи вид награда су књиге. Поред књига и каталога изложби одговарајућих садржаја, требало би за награде предвидети и реплике музејских предмета из теме такмичења. Било би добро да се то обезбеди свим учесницима или бар финалистима и првонаграђенима.

Првонаграђеним екипама и њиховим наставницима у обе категорије, поред наведених награда, требало би омогућити упознавање истих или сличних установа као што је установа организатор у виду наградног путовања.

После завршеног такмичења не би требало прекинути везе са његовим учесницима. Уз помоћ њихових наставника, музејски педагози могли би да их током сваке школске године, најмање једанпут, окупе на дружење, уз предавање са интересантним темама.

Без помоћи са стране, трошкове оваквих активности, музеји тешко могу поднети. Успешно је решење у налажењу спонзора. У том случају, међусобне обавезе се дефинишу уговором о спонзорству.

Што се књига и каталога тиче, треба се обратити за помоћ и сличним музејским установама, које донацијама или путем размена публикација могу допринети квалитету награда.

ЗАВРШНА СВЕЧАНОСТ И ДОДЕЛА НАГРАДА

Позивница треба да буде у маниру музеја организатора такмичења, треба да садржи поред осталог и назив такмичења. Зависно од могућности, позивница може да буде штампана или припремљена нпр. уз употребу компјутерске технике којом већина музеја располаже.

На завршну свечаност обавезно позвати све такмичаре, без обзира на пласман, и наставнике који су их припремали за такмичење. Такође позвати управе школа, остале ученике, представнике школа које нису учествовале у такмичењу, школске надзорнике, сродне културне установе и угледне личности. Веома је важно позвати представнике спонзора, ако их је било, и предузећа и установа на чије спонзорисање организатор рачуна у будућности. Позивнице достављати лично или поштом, по могућности, на име и презиме примаоца.

Место одржавања завршне свечаности пожељно је да буде у истом простору где је одржавано такмичење.

Организовање такмичења за ову категорију учесника, имајући у виду и његове циљеве, подразумева награђивање свих његових учесника, без обзира на постигнути успех. То значи да сам чин уручивања награда, с обзиром на то да се ради о већем броју учесника, захтева доста времена. Управо зато пратећи програм треба осмислити тако да буде кратак, али да својим садржајем створи свечану атмосферу.

Учесници програма, могу бити и њихови вршњаци, ученици музичких школа, нпр. гудачки састав, који су на такмичењима у тој области постигли запажене резултате.

Награде сложити на одговарајућим столовима, по утврђеном редоследу екипа, с тим да екипе из финала буду претпоследње, а победничке последње у низу. Прво се уручују награде основношколском а затим средњошколском узрасту.

Програм свечаности могао би бити конципиран на следећи начин:

- изведба једне музичке композиције;
- поздрав водитеља уз сажете информације о такмичењу;
- изведба друге музичке композиције;
- обраћање председника жирија присутнима, оцена такмичења, уз изразе захвалности свим учесницима;
- изведба треће музичке композиције;
- уручење награда.

Водитељ прозива школу, наставника и појединачно сваког члана екипе, којима председник жирија уручује награде.

По уручењу награда упутно је наставити дружење са учесницима и гостима, уз пригодно послужење.

САРАДЊА СА СРЕДСТВИМА ИНФОРМИСАЊА

Средства информисања могу значајно допринети остваривању циља такмичења, под условом да су благовремено и детаљно обавештена о укупним активностима током његове припреме и одвијања. Стога, потребно је именовати једног члана из тима стручњака који ће водити сарадњу са њима.

У конкретном случају потребно је заинтересовати редакције листова, радија и ТВ који припремају програме за младе – иначе популацију учесника такмичења. Поред њих, информисати и редакције културних рубрика и програма осталих гласила.

Прву информацију о такмичењу редакцијама упутити благовремено, имајући у виду да се код неких редакција програмске шеме припремају и неколико месеци унапред. Тражити да редакције одреде новинаре који ће пратити такмичење. Тиме ће се обезбедити не само континуирано већ и осмишљено и садржајно информисање јавности. Редакцијама припремити и доставити целовиту информацију о такмичењу која ће бити основа за разраду конкретних активности. У личним контактима са новинарима пожељно је припремити детаљни план сарадње у периоду припрема и извођења такмичења.

Са информисањем започети током августа месеца. У периоду припрема, настојати да редакције током сваке недеље најмање једанпут информишу јавност о предстојећем такмичењу. Поред тога, треба им понудити и сажете интересантне садржаје из историјата музеја организатора, његовим збиркама, појединим музејским предметима, истраживањима, програмима и сл., које могу саопштавати и музејски стручњаци. Током септембра и октобра у информисање о такмичењу укључивати и пригодне разговоре са

ученицима појединих школа који се припремају за такмичење, присуствују предавањима и посећују изложбу музеја. То може бити подстицај за школе и, на ширем подручју, за укључивање у такмичење.

Праћењем извођења такмичења, средства информисања доприносе детаљном упознавању шире јавности са културном баштином, путем музејских садржаја. Програми такмичења сваке групе екипа, могу бити едукативни садржаји о културном наслеђу, и средства информисања их могу користити у разним поводима.

Добро осмишљена и организована сарадња са средствима информисања може изузетно много допринети масовности такмичења и остварењу његовог циља не само међу младима већ и у широј јавности.

ЗАКЉУЧАК

Неопходно је да музејске установе, коришћењем разноврсних облика рада са младима, више чине на упознавању и популаризацији културног наслеђа које чувају. Један од облика васпитнообразовне делатности музеја који доприноси истраживању, проучавању и упознавању културног наслеђа и ширењу музејске културе јесте и такмичење ученика из садржаја сталних поставки музеја.

Успешно организовање оваквих активности условљено је ангажовањем тима стручњака музеја – педагога, кустоса, представника пратећих служби: који учествују у припреми и реализацији такмичења. Координација послова и сталне консултације међу члановима тима неопходне су. Неопходна је и интерна подела задатака – осмишљавање, праћење и координација реализације појединих сегмената такмичења.

У фази припреме такмичења потребно је одредити циљ, назив, тему, учеснике, тип такмичења и време одржавања. Такође треба посветити пажњу припреми материјала за такмичење, благовременом информисању школа о његовом одржавању, организацији, пропозицијама и начину организовања школских такмичења. О темама из припремног материјала за ученике организовати циклус предавања – разговора, припремити редовна и допунска питања, изабрати и припремити простор где ће се одржати такмичење, разрадити начин његовог извођења и програм завршне свечаности. Обезбедити одговарајуће награде свим учесницима такмичења.

Током припрема такмичења посебну пажњу посветити непосредним контактима са школама. Њихове предлоге и примедбе, уколико су оправдане, уважавати.

Сарадњу са средствима јавног информисања током припрема и одвијања такмичења треба тако осмислити и организовати да оне доприносе масовности и остварењу циља такмичења, не само међу младима већ и у широј јавности.

Овакве активности у музејима, предвиђати у годишњим плановима рада, са дефинисаним начином финансирања.

Током извођења такмичења, чланови тима стручњака појединачно и сви заједно, морају перманентно да прате и вреднују постигнуте резултате.

По завршетку такмичења, потребно је урадити анализу и процену резултата. Овакве активности у музејима, наиме, поред популаризације културног наслеђа путем музејских садржаја, уједно су и значајан фактор пропаганде музеја. Учеснике треба окупљати и после одржаног такмичења, најмање једанпут током сваке године.

Упутно је, после сваког одржаног такмичења, а свакако по завршетку једног циклуса, урадити емпиријско истраживање међу његовим учесницима. Резултати истраживања биће сигуран путоказ за даље вођење оваквих активности, као и њиховог бољег осмишљавања у циљу садржајније и сврсисходније васпитнообразовне делатности музеја.

ЛИТЕРАТУРА

Хавелка др Ненад: *Психолошке основе групног рада у васпитању и образовању*, Београд, *Научна књига*, 1980.

Žnidar mr Vicenc: *Zadaci i oblici saradnje muzeja i škole, Muzejski dokumentacioni centar*, Zagreb, 1972.

Golner Nada – Mušić Vladimir: *Eksperimentalna verifikacija obrazovnog efekta učeničkih posjeta muzeju, Pedagoški rad*, 3–4, Zagreb, 1959.

Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja, Zbornik, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 1980.

Тодоровић мр Милан: *Педагошка функција библиотека, музеја и архива и облици сарадње са школама, Архив Војводине*, Нови Сад, 1977.

Лукић Марија: *Васпитно-образовни и информативни рад музеја у Србији, Билтен заједнице музеја Србије*, бр. 3, Београд, 1975.

Bujas Z., Kopajtić N., Ostojić A., Petz B., Smolić N.: *Eksperimentalni prilog psihologiji takmičenja u osnovnim školama, Biblioteka prosvjetnog radnika*, 19, Zagreb, 1950.

Педагошка енциклопедија, Београд, 1989.

Ulrich Ebell, Gert Streidt: *Die Arbeit mit Jugendlichen im Museum (Jugendclub Sanssouci), Schule und Museum*, 18, Berlin, 1983, DDR.

Gurks J.: *Museumbesuch (Beiträge zur kulturell-ästhetischen Bildung)*, Berlin, 1980.

Kličinović Božena: *Nesrazmer između obrazovne i ostalih djelatnosti u muzeju, Informatica Muzeologica*, 1–4, Zagreb, 1987, str. 27–28.

I. Halupka, The pupils' competition in the museums concerning their knowledge of the permanent museum exhibitions

S U M M A R Y

Museum institutions should necessarily much more popularize the cultural inheritance they preserve using the various activity forms with the youngs. The pupils' competition concerning their knowledge of the permanent museum exhibitions is one of the educational activities practised in the museums, which enables the cultural inheritance to be researched, studied and familiarized with, as well the museum culture to be spread.

Successful organization of such activities has been stipulated with the engagement of a museum expert team - pedagogues, custodians and accompanying service members. The aim of the competition, its name, subject, participants, type and time of its organization should be defined in the competition preparation phase.

The competition place has to be within the circle of the museum displays regarding its subject.

It has been practically proved that oral pupils' team competition is much more favourable than its other forms (individual, test, etc.) because it helps developing the team work sense.

After the competition is over the results analysis and estimates should be done.